

сучасних умов соціально-економічної та політичної нестабільності в державі важливо створити підґрунтя для реалізації ряду стратегічних завдань: забезпечити державну підтримку та максимальне спрощення процедури здійснення інтермодальних, мультимодальних і комбінованих вантажних автоперевезень; заохочувати діяльність підприємств із будівництва складів, що відповідають міжнародним вимогам, шляхом надання кредитних пільг та гарантування страхових виплат; укладання довгострокових контактів з реалізації транзитного потенціалу України та створення потужної клієнтської бази у напрямку «захід-схід», що сприятиме більшому рівню інтеграції вітчизняного ринку логістичних послуг до світового.

Висновки

На сучасному етапі світовий ринок логістичних послуг демонструє тенденцію до уповільнення темпів зростання. Він проходить через процеси фундаментальних змін, які здійснюють кардинальний вплив на роль і масштаби діяльності його учасників і структуру їх взаємовідносин, що обумовлено кон'юнктурними коливаннями на різних ринках (енергетика, споживчі товари, B2B) та диспропорціями економічного розвитку окремих держав (рецесія у країнах Південної Європи).

Вітчизняний ринок логістичних послуг в Україні перебуває на стадії активного формування. Однак темпи і динаміка його розвитку істотно відстають від аналогічних ринків багатьох країн світу, що пов'язано з певними особливостями, в тому числі і з недостатньою пропозицією послуг, у зв'язку з чим непрофільні організації змушені вибудовувати власні логістичні структури.

Перспективи розвитку вітчизняного ринку логістичних послуг залежать від низки макроекономічних факторів: динаміки економічного зростання і споживчого попиту; динаміки розвитку транспортної інфраструктури; рівня і темпів модернізації основних засобів провайдерів логістичних послуг; ефективності державної економічної політики у цій галузі; темпів інтеграції України до світового співтовариства тощо. В той же час вітчизняні підприємства мають також зосереджувати увагу на імплементації нових практик ведення бізнесу та внутрішньокорпоративного менеджменту, оскільки низький рівень ефективності в межах даних процесів унеможливує якісний розвиток підприємств – учасників ринку логістичних послуг в Україні в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Божанова В.Ю. Динаміка та перспективи розвитку транспортної логістичної системи України / В.Ю. Божанова, В.Ф. Яременко, О.М. Басок, Ю.Г. Чепурко // Економічний простір. – 2014. – №86. – С. 73–82.
2. Глушенко Т.М. Аналіз розвитку логістичних послуг на сучасному світовому ринку / Т.М. Глушенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6. Ч. 1. – С. 169–171.
3. Економіка логістичних систем [Текст]: монографія / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнека та ін.; за заг. ред. Є. Крикавського та І. Кубіва. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2008. – 596 с.
4. Польщенко М.Ф. Особливості розвитку логістики в Україні / М.Ф. Польщенко // Управління розвитком. – 2014. – №9 (172). – С. 152–153.
5. Руденко Г.Р. Аналіз ринку логістичних послуг в Україні / Г.Р. Руденко // Бізнесінформ. – 2011. – №8. – С. 63–65.
6. Чернописька Н.В. Тенденції та перспективи ринку логістичних послуг України / Н.В. Чернописька, О.Є. Шандрівська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – №735. – С. 244–249.
7. Чурилов С.В. Логістичне управління підприємством: теоретичний аспект / С.В. Чурилов // Економіка и управление. – 2012. – №6. – С. 142–147.
8. Anderson, P.E. and H.C. Dekker. 2009. Strategic cost management in supply chains, Part 1: Structural cost management. Accounting Horizons (June): 201–220.
9. Connecting to Compete. Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and Its Indicators. 2014. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. <www.worldbank.org/lpi>
10. Global Logistics Market. 2014. Roland Berger Strategy Consultants GmbH. <www.3plstudy.com>.
11. Hutchison, P.D., M.T. Farris and G.M. Fleischman. 2009. Supply chain cash-to-cash: A strategy for the 21st century. Strategic Finance (July): 41–48.
12. Market Insights. 2015. Colliers International. <http://www.colliers.com>
13. Saglietto, L. 2013. Towards a Classification of Fourth Party Logistics (4PL). Universal Journal of Industrial and Business Management (1): 104–116.
14. Third-party Logistics Study. 2015. The State of Logistics Outsourcing. <www.3plstudy.com>.

В.К. ГАЛИЦІН,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
О.П. СУСЛОВ,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
Н.К. САМЧЕНКО,
к.е.н., Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Моніторинг фінансової стійкості банківської системи

Здійснена формалізація умов виконання банками обов'язкових економічних нормативів НБУ і спеціальних індикаторів, які характеризують співвідношення між обсягами окремих фінансових потоків. Описані методи стрес-тестування у моніторингу банківської діяльності.

Ключові слова: банк, моніторинг, норматив, індикатор, банківський рахунок, стрес-тестування.

В.К. ГАЛИЦИН,
 д.э.н., профессор, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
 О.П. СУСЛОВ,
 д.э.н., профессор, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
 Н.К. САМЧЕНКО,
 к.э.н., Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Мониторинг финансовой устойчивости банковской системы

Осуществлена формализация условий выполнения банками обязательных экономических нормативов НБУ и специальных индикаторов, характеризующих соотношение между объемами отдельных финансовых потоков. Описаны методы стресс-тестирования в мониторинге банковской деятельности.

Ключевые слова: банк, мониторинг, норматив, индикатор, банковский счет, стресс-тестирование.

V.K. GALITSYN,
 doctor of economics, professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
 O.P. SUSLOV,
 doctor of economics, professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
 N.K. SAMCHENKO,
 PhD in economics, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Monitoring of financial stability of the bank system

The article contains a formalization of conditions' performance by banks mandatory economic standards of the National Bank of Ukraine (NBU) and specific indicators that characterize relation between the amounts of separate cash flows. There are methods of stress testing in monitoring of bank activities.

Keywords: bank, monitoring, standard, indicator, bank account, stress testing.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування банківської системи є однією з визначальних умов успішного розвитку економіки. Своєю чергою, результативність банківської діяльності визначається передусім фінансовою стійкістю банківської системи.

Фінансова стійкість банківської системи – це такий її стан, за якого вплив несприятливих і непередбачуваних подій на неї або на окремі її елементи, що є проявом ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища, не порушує виконання її основних функцій, а також сприяє протидії потенційним наслідкам як ендогенних, так і екзогенних шоків чи дисбалансів. У такому плані можна говорити також про рівноважний стан банківської системи, що сприяє функціонуванню і розвитку економіки.

Як наголошується в Базових принципах ефективного нагляду за банківською діяльністю Базельського комітету з банківського регулювання [10], головною метою нагляду є мінімізація ризику фінансових втрат вкладників та інших кредиторів, а також підтримання стабільності фінансової системи. У зв'язку з цим важливе місце відводиться як інструменту пруденційного нагляду спостереженню в поточному режимі за певним набором показників банківської діяльності, що характеризують її фінансовий стан. При цьому питання діагностики стану банківської системи в разі порушення її рівноважного стану залишаються поза увагою наглядових органів. Цей недолік може бути усунений завдяки побудові й реалізації моніторингу банківської діяльності, що становить систему регулярного спостереження за фінансовим станом банківського сектора, оцінювання його стійкості та діагностики її рівня під впливом збурювальних чинників і формування інформаційно-аналітичної бази забезпечення процесу прийняття управлінських рішень щодо збереження рівноважного стану банківської системи.

Оцінювання фінансової стабільності – це аналіз можливості окремої банківської установи або банківської системи загалом забезпечувати стабільне виконання власних функцій за умов потенційного впливу ендогенних та екзогенних

збурювальних чинників. З практичного погляду аналіз стійкості банківської системи є визначенням співвідношень між певними її параметрами, які мають регулюватися системою обов'язкових економічних нормативів НБУ та спеціальних індикаторів. При цьому кількість таких параметрів для динамічної банківської системи може з часом змінюватися залежно від інституціональних змін у структурі банківської системи та важливості різних її компонентів на час проведення її дослідження. Тому процес оцінювання фінансової стійкості банківської системи має бути обов'язковим елементом моніторингу банківської діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням узагальнення міжнародної практики впровадження банківського нагляду і дослідженню ефективності його застосування в умовах банківського сектору України присвячено праці [2–4 та ін.]. Значну кількість наукових праць присвячено проблемі аналізу поточного стану банку та визначення напрямів його подальшого розвитку на основі визначення динаміки показників діяльності банків [5–9 та ін.].

Проте залишається нерозглянутим питання формалізації умов виконання економічних нормативів та індикаторів, що визначає НБУ, для забезпечення стійкості банківської діяльності.

Метою статті є формалізація умов виконання обов'язкових економічних нормативів НБУ та спеціальних індикаторів як функції діагностики стійкості банківської діяльності у межах її моніторингу.

Виклад основного матеріалу. Формування інформаційної бази моніторингу банківської діяльності здійснюється на підставі звітної, облікової, нормативної та планової документації.

До складу банківської звітності належать: балансовий звіт, звіт про фінансові результати та додатки до них, в яких наведено інформацію щодо структури активів, зобов'язань і власного капіталу банку, ризиків, якості кредитного портфеля тощо.

Облікова інформація міститься у Плані рахунків бухгалтерського обліку банків України [10], нормативна – в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України [11] та в Поло-

женні про порядок встановлення Національним банком України лімітів відкритої валютної позиції та контроль за їх дотриманням уповноваженими банками [12], планова – у балансі банку.

За допомогою інформації, що міститься у згаданих дже-релах, можна повністю схарактеризувати фінансовий стан кожного з банків, а отже її цілком достатньо для здійснення моніторингу за кожним з режимів їх функціонування, за кожним з показників фінансової діяльності або за їх сукупністю.

У процесі моніторингу банківської діяльності передусім має здійснюватись оцінювання виконання банками обов'язкових економічних нормативів НБУ, додержання яких забезпечує стійкість і надійність функціонування кожного з них та банківської системи загалом. Воно здійснюється згідно з Методикою розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні [13] способом перевірки певних умов стосовно до кожного з них.

Виконання нормативу регулятивного капіталу оцінюють за умовою

$$H_1 \leq \sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i,$$

де r_i – i -й банківський рахунок;

I_{OK} – множина рахунків основного капіталу;

I_{DK} – множина рахунків додаткового капіталу;

I_B – множина рахунків відвернення.

Виконання нормативу адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності банку) оцінюють за умовою

$$H_2 \leq \frac{\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (СпH_7 + СпH_9)}{\sum_{i \in I_A} p_i r_i - \sum_{i \in I_{H2}} p_i r_i + \sum_{i \in I_V} r_i} \times 100,$$

де I_A – множина рахунків активів;

I_{H2} – множина рахунків, на які зменшуються активи при обчисленні нормативу H_2 ;

I_V – множина рахунків відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами;

$СпH_7, СпH_9$ – величини перевищення нормативів H_7 і H_9 відповідно;

p_i – коефіцієнт ризику за i -м рахунком.

Виконання нормативу співвідношення між регулятивним капіталом і сукупними активами оцінюють за умовою

$$H_3 \leq \left[\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (СпH_7 + СпH_9) \right] / \sum_{i \in I_A} r_i \times 100.$$

Виконання нормативу миттєвої ліквідності оцінюють за умовою

$$H_4 \leq \sum_{i \in I_{KP} \cup I_K} r_i / \sum_{i \in I_{H4} \cup I_C} r_i \times 100,$$

де I_{H4} – множина поточних рахунків для обчислення нормативу H_4 ;

I_C – множина рахунків за строковими коштами суб'єктів господарювання, фізичних осіб і небанківських фінансових установ, кінцевий термін погашення яких настав;

I_{KP} – множина рахунків коштів на кореспондентському рахунку;

I_K – множина рахунків коштів у касі.

Виконання нормативу поточної ліквідності оцінюють за умовою

$$H_5 \leq \sum_{i \in I_{AT}} r_i / \sum_{i \in I_{31}} r_i \times 100,$$

де I_{31} – множина рахунків зобов'язань з кінцевим терміном погашення до 31 дня для обчислення нормативу поточної ліквідності;

I_{AT} – множина рахунків активів з кінцевим терміном погашення до 31 дня для обчислення нормативу поточної ліквідності.

Виконання нормативу короткострокової ліквідності оцінюється за умовою

$$H_6 \leq \sum_{i \in I_{A1}} r_i / \sum_{i \in I_{31}} r_i \times 100,$$

де I_{A1} – множина рахунків ліквідних активів з кінцевим терміном погашення до одного року для обчислення нормативу короткострокової ліквідності;

I_{31} – множина рахунків зобов'язань з кінцевим терміном погашення до одного року для обчислення нормативу короткострокової ліквідності.

Виконання нормативу з максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента оцінюють за умовою

$$H_7 \geq \sum_{i \in I_{C3}} r_i / \left(\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i \right) \times 100,$$

де I_{C3} – множина рахунків сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими нарахованими доходами, 100% від суми позабалансових зобов'язань щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів).

Виконання нормативу з великих кредитних ризиків оцінюють за умовою

$$H_8 \geq \sum_{i \in I_{B3}} r_i / \left[\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (СпH_7 + СпH_9) \right],$$

де I_{B3} – множина рахунків сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими нарахованими доходами, 100% від суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів).

Виконання нормативу з максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдерові, оцінюють за умовою

$$H_9 \geq \sum_{i \in I_{B3}} r_i / \sum_{i \in I_{CK}} r_i \times 100,$$

де I_{CK} – статутний капітал банку;

I_{B3} – множина рахунків сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими нарахованими доходами, 100% від суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера (або групи пов'язаних інсайдерів).

Виконання нормативу з максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, оцінюють за умовою

$$H_{10} \geq \sum_{i \in I_{BC}} r_i / \sum_{i \in I_{CK}} r_i \times 100,$$

де I_{BC} – множина рахунків сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим

лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими нарахованими доходами, 100% від суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів.

Виконання нормативу загальної (довгої/короткої) відкритої валютної позиції банку оцінюють за умовою

$$H_{13} \geq \frac{\sum_{i \in I_{BLA}} r_i - \sum_{i \in I_{BLB}} r_i}{\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (CпH_7 + CпH_9)} \times 100,$$

де I_{BLA} – множина рахунків балансових та позабалансових активів за всіма іноземними валютами та банківськими металами у гривневному еквіваленті;

I_{BLB} – множина рахунків балансових та позабалансових зобов'язань за всіма іноземними валютами та банківськими металами у гривневному еквіваленті;

H_{13} – ліміт загальної відкритої валютної позиції банку (у разі довгої відкритої позиції, тобто коли $\sum_{i \in I_{BLA}} r_i - \sum_{i \in I_{BLB}} r_i > 0$, $H_{13} = H_{13-1}$, а в разі короткої відкритої позиції, тобто коли $\sum_{i \in I_{BLA}} r_i - \sum_{i \in I_{BLB}} r_i < 0$, $H_{13} = H_{13-2}$).

Виконання нормативу з обсягів інвестування в цінні папери окремо за кожною установою оцінюють за умовою

$$H_{11} \geq \frac{\sum_{i \in I_{KI}} r_i}{\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (CпH_7 + CпH_9) + \sum_{i \in I_{III} \cup I_{BK}} r_i} \times 100,$$

де I_{III} – множина рахунків цінних паперів у торговому портфелі банку на продаж;

I_{BK} – множина рахунків вкладень у капітал асоційованих та дочірніх установ, а також вкладень у капітал інших установ у розмірі 10% і більше від їхнього статутного капіталу;

I_{KI} – множина рахунків коштів банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) окремо за кожною установою.

Виконання нормативу загальної суми інвестування оцінюють за умовою

$$H_{12} \geq \frac{\sum_{i \in I_O} r_i}{\sum_{i \in I_{OK} \cup I_{DK}} r_i - \sum_{i \in I_B} r_i - (CпH_7 + CпH_9) + \sum_{i \in I_{III} \cup I_{BK}} r_i} \times 100,$$

де I_{KO} – множина рахунків коштів банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) будь-яких юридичних осіб.

Для оцінювання рівня виконання економічних нормативів використовують їхні граничні значення, що містяться в інформаційно-аналітичній базі моніторингу фінансових потоків.

Крім обов'язкових нормативів оцінюванню в процесі моніторингу банківської діяльності підлягають спеціальні індикатори (коефіцієнти), які характеризують співвідношення між обсягами окремих фінансових потоків (ресурсів), що належать до активів і пасивів банку. Їхні чисельні значення залежно від призначення задають згідно з банківською стратегією способом екстраполяції за ретроспективою функціонування банку, експертним способом або за рекомендаціями НБУ.

Ці індикатори оцінюють за співвідношеннями:

$$\text{індикатор загальної ліквідності банку } \alpha_1 \leq \frac{\sum_{i \in I_B} r_i}{\sum_{i \in I_A} r_i};$$

$$\text{індикатор високоліквідних активів } \alpha_2 \leq \frac{r_1 - r_3 + r_8 + r_{12}}{\sum_{i \in I_A} r_i};$$

індикатор співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями банку $\alpha_3 \leq \frac{\sum_{i \in I_K} r_i}{\sum_{i \in I_L} r_i};$

індикатори обов'язкових резервів в НБУ закладами миттевої, поточної та короткострокової ліквідності

$$\frac{\sum_{i \in I_3} \left(\alpha_4 \sum_{s \in S_0} r_{is} + \alpha_5 \sum_{s \in S_1} r_{is} + \alpha_6 \sum_{s \in S_2} r_{is} \right)}{r_3} \leq 1;$$

індикатор співвідношення між кредитами та депозитами $\alpha_{7 \geq} \frac{r_7 + r_{10}}{r_{21}}.$

Залежно від ситуації, що складається у внутрішньому та зовнішньому середовищі банківської системи, у практиці моніторингу банківської діяльності можуть використовуватися й інші індикатори, які відбивають різноманітні співвідношення між статтями активів, зобов'язань і власного капіталу та дають змогу оцінити рівень стабільності кожного з банків та їх сукупності.

Наступним важливим завданням моніторингу банківської діяльності є діагностування стабільності функціонування кожного з банків та банківської системи загалом. До найбільш поширених методів його здійснення належить стрес-тестування.

Згідно з методичними рекомендаціями НБУ щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках стрес-тестування визначають як метод кількісного оцінювання ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, що наражає банк на ризик, та у визначенні шоків величини зміни зовнішнього чинника – валютного курсу, відсоткової ставки тощо. Поєднання цих величин дає уявлення про те, яку суму збитків чи доходів одержить банк, якщо події розвиватимуться за закладеними припущеннями. Також НБУ рекомендує застосовувати стрес-тестування для оцінювання ризику ліквідності, валютного ризику та ризику зміни відсоткової ставки.

Позитивні наслідки від застосування стрес-тестів полягають у тому, що вони надають НБУ ефективний інструмент для виявлення вразливих банків у системі.

Сучасна наука пропонує три методи розроблення стрес-сценаріїв: історичний, метод «аналізу найгіршого випадку» і прогнозний, який передбачає застосування історичних волатильностей та кореляцій між чинниками впливу для побудови моделі, що дає змогу обчислити прогнозні значення параметрів стрес-сценарію.

Перший з них полягає у використанні для створення стрес-сценарію значень шоків ключових макроекономічних показників, які спостерігались у ретроспективі. Обмеженість застосування цього методу для діагностування стану банківської системи зумовлена тим, що він ураховує результати наслідків дії шоків лише минулих періодів, які можуть не збігатися з результатами дії шоків поточного періоду.

Метод «аналізу найгіршого випадку» передбачає включення до стрес-сценарію найгірших можливих шоків щодо кожного ключового чинника впливу. Специфіка цього методу полягає в тому, що він спирається на припущення про екзогенність шоків. Так, під час криз ключові чинники впливу на фінансову стійкість банківської системи залишаються ендогенними, проте шоки щодо них передаються від однієї країни до іншої через канали

фінансових ринків, тобто шоки є екзогенними стосовно до банківської системи окремої країни. Відповідно під час криз імовірно є реалізація такого випадку (на короткому проміжку часу), в якому всі найгірші значення шоків, що входять до стрес-сценарію, спостерігатимуть одночасно.

Третій підхід полягає у використанні математичного моделювання з метою встановлення взаємозв'язків між шоками щодо різних чинників впливу, для того щоб одержати прогнозні значення таких шоків і включити їх до стрес-сценарію. На відміну від попереднього цей метод ґрунтується на припущенні щодо ендогенності шоків, яке загалом є справедливим для короткострокового періоду, а отже, може використовуватися для розроблення тактичних заходів щодо підтримки фінансової стійкості банківської системи. Математичну модель розробляють на підставі даних щодо динаміки ключових макроекономічних показників. Якщо математичну модель побудовано з використанням n періодів історичних даних, на її основі можна оцінити прогнозні значення шоків та довірчі інтервали для діагностики на період $n + 1$, після чого можна розробити стрес-сценарій з урахуванням найбільш несприятливих значень шоків, що ввійшли до довірчих інтервалів. За такого підходу в результаті застосування моделі найгірше значення шоку щодо одного чинника впливу може асоціюватися з помірними змінами в інших чинниках, що сприяє створенню внутрішньо узгодженого стрес-сценарію та дає змогу поглибити аналіз завдяки включенню до нього взаємозалежностей між динамікою макроекономічних показників, що відображають стан реальної економіки, та шоками, що впливають на фінансову стабільність банківської системи. Перевагою цього підходу є можливість урахування історичних статистичних залежностей між шоками, що дає змогу використовувати даний підхід у складі методичного інструментарію тактичного ризик-менеджменту для проведення регулярних стрес-тестів, розроблення запобіжних заходів у короткостроковому періоді, а також для підтримання фінансової стійкості банківських установ та їхньої здатності протистояти можливим шокам.

Процес стрес-тестування зображено на рисунку.

На першому етапі процедури стрес-тестування визначають ключові проблемні місця банківської системи, що дає змогу окреслити потенційні місця найбільшого впливу шоків.

Такі слабкі місця можуть бути визначені на підставі аналізу макроекономічних показників, структурних показників банківської системи, а також показників мікрорівня.

Дані щодо макроекономічного середовища (темпи зростання споживання, інвестицій і доходів, рівень безробіття, інфляція, дефіцит державного бюджету тощо) дають змогу оцінити загальну ефективність роботи банківської системи і визначити потенційні джерела шоків.

Структурні показники банківської системи дають змогу установити наявність ризиків у системі. Такі показники охоплюють дані щодо власності та частки ринку, структури балансів, руху грошових коштів.

Показників фінансової стійкості можуть бути використані для оцінювання вразливості банківської системи до шоків і її здатності до уникнення чималих збитків. Вони належать до мікрорівня, оскільки зазвичай обчислюються на підставі даних щодо окремих установ або секторів економіки. Стабільність банківського сектору може бути оцінена за допомогою аналізу динаміки таких показників фінансової стійкості, як достатність капіталу, якість активів, прибутковість, ліквідність і рівень ринкових ризиків.

Другий етап процесу стрес-тестування передбачає вибір або розроблення макроекономічної моделі процесу стрес-тестування банківської діяльності. Практика стрес-тестування банківської діяльності свідчить, що динаміку шоків окремих фінансових показників y_j ($j = \overline{1, N}$) (частка проблемних кредитів у економіці, номінальна відсоткова ставка, обмінний курс іноземної валюти, темпи зменшення портфеля депозитів у банківській системі тощо) залежно від макроекономічних показників x_i ($i = \overline{1, M}$) можна формувати за допомогою економетричної моделі вигляду:

$$y_t = \alpha + \sum_{i=0}^M A_{1+i} x_{t-i} + \sum_{j=1}^N B_j y_{t-j} + \varepsilon_t,$$

де y_t – вектор фінансових показників розмірності $N \times 1$;

x_t – вектор макроекономічних показників розмірності $M \times 1$;

α – вектор вільних членів розмірності $N \times 1$;

A_1, A_2, \dots, A_{1+M} – матриці коефіцієнтів розмірності $N \times M$;

B_1, B_2, \dots, B_N – матриці коефіцієнтів розмірності $N \times N$;

ε_t – вектор похибок розмірності $N \times 1$.

У наведеній моделі фінансові показники відображені залежно від їхніх власних лагових значень та поточних і лаго-

Стрес-тестування в моніторингу банківської діяльності

вих значень макроекономічних показників. Аналогічно значення останніх залежать від динаміки поточних і лагових значень фінансових показників:

$$x_t = \beta + \sum_{i=1}^M C_i x_{t-i} + \sum_{j=1}^N D_j y_{t-j} + v_t,$$

де β – вектор вільних членів розмірності $M \times 1$;
 C_1, C_2, \dots, C_M – матриці коефіцієнтів розмірності $M \times M$;
 D_1, D_2, \dots, D_N – матриці коефіцієнтів розмірності $M \times N$;
 v_t – вектор похибок розмірності $M \times 1$.

Розглянуті моделі дають змогу діагностувати динаміку фінансових показників банківської діяльності за змінами макроекономічних індикаторів, а також охопити ефект зворотного впливу діяльності банків на економіку, що є важливою інформацією щодо формування управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабільності функціонування банківської системи.

Висновки

Реалізація у моніторингу банківської діяльності запропонованих методів оцінювання виконання обов'язкових економічних нормативів НБУ і спеціальних індикаторів, що характеризують співвідношення між обсягами окремих фінансових потоків, а також системи стрес-тестування сприятиме забезпеченню стабільності функціонування банківської системи.

Список використаних джерел

1. Базовые принципы эффективного надзора за банковской деятельностью / Базельский комитет по банковскому регулированию. – Режим доступа: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_13738.html
2. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ: ОІППО; Снятин: ПрутПринт, 2008. – 260 с.

3. Міщенко В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2010. – №8. – С. 4–9.

4. Чуб О.О. Концептуальні засади банківського нагляду в умовах глобалізації / О.О. Чуб // Фінанси України. – 2009. – №7. – С. 47–53.

5. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, моделі та методи / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2002. – 316 с.

6. Чуб О.О. Концептуальні засади банківського нагляду в умовах глобалізації / О.О. Чуб // Фінанси України. – 2009. – №7. – С. 47–53.

7. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості на підставі визначення критеріїв динамічної стабільної діяльності банку / О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №9. – С. 43–51.

8. Слюніна Т.Л. Розвиток вітчизняної мережі банківських установ: особливості та регіональні аспекти / Т.Л. Слюніна, Є.Б. Бережний, В.В. Ляшенко // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія. – 2007. – №755. – С. 84–88.

9. Коваленко В.В. Науково-методичні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки / В.В. Коваленко // Фінанси України. – 2008. – №7. – С. 111–122.

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: затверджено постановою Правління НБУ від 17.06.2004 №280. – К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2004. – 157 с.

11. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». – К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2001. – 80 с.

12. Постанова НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України та встановлення лімітів відкритої валютної позиції банку». – К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2011. – 5 с.

13. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні». – К.: ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2001. – 80 с.

УДК 330.131.7:330.005

А.В. КОЛОДІЙЧУК,
 к.е.н., м.н.с., Інститут регіональних досліджень НАН України ім. М.І. Долишнього

Базові класифікації ризиків розвитку національної економіки

У статті автором запропоновано поділ ризиків розвитку національного господарства на базові та спеціальні, наведено перелік базових авторських класифікацій ризиків розвитку національної економіки. Ці класифікації здійснені за такими ознаками: за динамікою розгортання, за стратегією уникнення, за особливістю прояву, за характером факторів впливу, за ступенем керованості, за можливими впливами на ризики, за рівнем ієрархії вирішення, за мотивуючою дією, за видом ринку, за сферою управління фінансовими ресурсами, за виваженістю дій економічного агента та ін. Також обґрунтовано значення даних класифікацій як базової передумови формування державних класифікаторів ризиків у сфері макроекономічної політики.

Ключові слова: ризик, національна економіка, розвиток, базові класифікації ризиків, спеціальні класифікації ризиків, інфраструктура, фінансові ресурси, ринкова конкуренція.

А.В. КОЛОДІЙЧУК,
 к.э.н., м.н.с., Институт региональных исследований им. М.И. Долишнего НАН Украины

Базовые классификации рисков развития национальной экономики

В статье предложено разделение рисков развития национального хозяйства на базовые и специальные, приведен перечень базовых авторских классификаций рисков развития национальной экономики. Эти классификации осуществлены по следующим признакам: по динамике развертывания, по стратегии избегания, по особенностям проявления, по характеру факторов воздействия, по степени управляемости, по возможным воздействиям на риски, по уровню иерархии решения, по мотивирующему действию, по виду рынка, по сфере управления финансовыми ресурсами, по взвешенности действий экономического агента и т.д. Также обосновано значение данных классификаций как базовой предпосылки формирования государственных классификаторов рисков в сфере макроэкономической политики.

Ключевые слова: риск, национальная экономика, развитие, базовые классификации рисков, специальные классификации рисков, инфраструктура, финансовые ресурсы, рыночная конкуренция.